

АГРОЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ДВОХ СИСТЕМ ФОРМУВАННЯ МАЛООБ'ЄМНОЇ КРОНИ ДЕРЕВ ЯБЛУНІ (*MALUS DOMESTICA BORKH.*) В САДУ «ГОЛЛАНДСЬКОГО ТИПУ»

О. Б. РАСТОРГУЄВ, кандидат с.-г. наук, заступник директора
Мелітопольська дослідна станція садівництва (МДСС)
імені М. Ф. Сидоренка ІС НААН України,
72311, Мелітополь, вул. Вакуленчука, 99, e-mail: iosuaan@zp.ukrtel.net

Представлено результати порівняльної оцінки двох способів формування малооб'ємної крони яблуні (вільноростучий кущ і струнке веретено) за основними показниками росту дерев, продуктивності насаджень та економічної ефективності виробництва плодів в умовах півдня України. Встановлено, що досліджувані способи майже однаково впливали на ростові процеси рослин і продуктивність садів як в окремі роки, так і за весь 16-річний період спостережень. Однак формування крон у вигляді стрункого веретена виявилося більш трудомістким та економічно менш ефективним порівняно з вільноростучим кущем.

Ключові слова: яблуня, форма крони, ріст, урожайність, маса плодів, економічність.

Вступ. Як відомо, згідно з укладеним Держсадвинпромом України контрактом з голландською фірмою «Адвейсбюро» на постачання саджанців яблуні, підпор для них, систем краплинного зрошення та удобрення, у травні 1995 року в ряді господарств і наукових установ у різних зонах промислового садівництва нашої країни було закладено одногектарні дослідно-показові сади так званого «голландського типу», в тому числі один – на землях ДП «ДГ «Мелітопольське» МДСС імені М. Ф. Сидоренка (на той час – Інститут зрошуваного садівництва УААН).

Основне завдання організації подібних «пілотних» насаджень полягало в тому, щоб взяти все краще із зарубіжних технологій, поєднати їх з вітчизняними досягненнями та місцевими помологічними сортами і цим самим сприяти виведенню українського плодівництва на вищий рівень інтенсивності [1].

Слід зазначити, що на Мелітопольщині, починаючи з повоєнних років [3] і до цього часу, проводяться дослідження з метою вдосконалення існуючих і розробки нових інтенсивних технологій вирощування яблуні на основі створення садів на карликових підшепах зі щільним садінням дерев і формуванням малооб'ємних крон. Одержані результати свідчать, що при схемі садіння дерев 4x1 м і формуванні крони у вигляді вільноростучого куща можна досягти середньорічної врожайності на рівні 35-45 [11], а в окремі роки – навіть більше 100 т/га [4]. Щоправда для закладання дослідних насаджень використовували однорічні некроновані саджанці, котрі забезпечували отримання перших промислових урожаїв лише на третій-четвертий рік. Водночас у Мелітополь від згаданої голландської фірми завезли дворічні саджанці з однорічною кроною (так званий «кніп-баум»), які здатні вже на другий рік після садіння формувати врожай 4-8 кг з дерева, або

10-15 т/га [13]. Використання їх на той час, безумовно, являло певну новизну, тому що плодів розсадники при вирощуванні садивного матеріалу керувались ОСТ 10124-88 радянських часів, який передбачав випуск одно- або дворічок зерняткових культур двох товарних сортів (першого і другого) [12]. Крім того, пілотні сади закладали саджанцями найбільш популярних в Європі зимових сортів яблуні: Айдаред, Ред Боскооп, Гала, Гренні Сміт, Елстар, Джонаголд і Фуджі [8], більшість з яких тоді була відсутня в районі сортименті України.

Отже, дослідження біологічних особливостей вищезазначених інтродукованих сортів і виділення перспективних для вирощування в різних природно-кліматичних зонах було досить актуальним завданням. Не менш важливою виявилася необхідність вивчення окремих елементів вітчизняної технології вирощування яблуневих насаджень у порівнянні із запропонованою голландськими фахівцями і, насамперед, впливу прийомів формування малооб'ємних крон струнके веретено (голландські рекомендації) та вільноростучий куц (рекомендації МДСС) [5] на основні ростові процеси дерев, урожайність та економічну ефективність виробництва плодів.

Методика досліджень. Навесні 1995 року в тодішньому Інституті зрошуваного садівництва УААН під керівництвом кандидата с.-г. наук П. В. Клочка було закладено дослід з метою дати агрономічну оцінку різним способам формування крон дерев у саду «голландського типу». Використовували саджанці типу кніп-баум сортів Голден Делішес (клони Б і Рейндерс), Джонаголд (клони Джонавелд і Вільмута), Елстар, Гала, Ред Боскооп і Айдаред (запилювач), щеплені на висоті 15-20 см від поверхні ґрунту на підщепі М. 9 (Т 337) із середньою кількістю бокових гілок від 4 до 8 і товщиною штамба 14-18 мм. Після садіння частину гілок, які відходили від центрального провідника під гострим кутом, було вирізано. Пагони подовження центрального провідника та бічні гілки не вкорочували.

Повторність чотирикратна, по 40 облікових дерев кожного сорту у варіанті.

Схема садіння – 4х1 м. Вивчали два способи формування крони: у вигляді вільноростучого куца (розробка МДСС – контроль) і стрункого веретена (за рекомендаціями голландських спеціалістів, які в перші два роки після посадки надавали практичні консультації по догляду за садом).

У першому з цих варіантів проріджували крону, вкорочували гілки на перевід з елементами циклічної обрізки з метою знову-таки прорідження крони, омолоджували плодоносні гілки та обмежували їх ріст угору і в бік міжрядь, у другому, крім весняного обрізування, нахиляли гілки у горизонтальне положення (з фіксацією їх за допомогою шпагату) і проводили зелені операції в літній період вегетації.

Ґрунт – чорнозем південний, важкосуглинковий, сформований на лесях. Міжряддя утримували в розпушеному та чистому від бур'янів стані, в рядах використовували раундап у дозі 4 л/га. Вологість ґрунту в кореневмісному шарі підтримували на рівні 70-80 % НВ за допомогою системи краплинного зрошення. Загальний догляд за насадженнями здійснювали відповідно до рекомендацій МДСС. Спостереження та обліки основних показників росту і плодоношення дерев виконували згідно із загальноприйнятими методиками [7, 10], статистичну обробку цифрового матеріалу – методом дисперсійного аналізу за методикою Б. О. Доспехова [2] із застосуванням комп'ютерних програм. Економічну ефективність визначали нормативним методом, порівнюючи затрати коштів і праці на виробництво плодів з реалізаційною вартістю врожаю [6].

Результати. Спостереження за ростом дерев як в окремі роки, так і за весь період досліджень не виявили істотної різниці між двома способами формування крони за основними біометричними показниками. Так, наприкінці названого періоду, у 2010 р., площа поперечного перерізу штамба дерев була майже в одних межах і залежала тільки від біологічних особливостей сортів. При цьому найвищим цей показник був в Елстара і Вільмути і складав у середньому по варіантах досліді 102,1 та 91,6 см² відповідно. В дерев сортів Голден Делішес клон Б і Гала площа поперечного перетину штамба була майже вдвічі меншою (58,0 та 52,8 см²).

За допомогою обмежувального обрізування висоту дерев і діаметр крони вздовж і поперек ряду утримували в заданих параметрах незалежно від сорту і способу формування. Висота 16-річних дерев становила 2,8-3,4, ширина крони поперек ряду – 1,8-2,1, вздовж його – 1,0-1,1 м. Середній і сумарний приріст пагонів протягом усього періоду спостережень істотно не різнилися за варіантами, а обумовлювалися в основному біологічними особливостями сортів. Не виявлено значної різниці між способами формування крони та за показниками площі листової поверхні. Найвищими вони були в Елстара і Вільмути (21,3 і 21,8 та 21,3 і 23,5 тис. м²/га відповідно), а в Голден Делішеса клон Б і Гали дещо нижчі (табл. 1).

1. Середній та сумарний приріст пагонів і площі листової поверхні в дерев яблуні при різних способах формування крони (за 1997-2010 рр.)

Варіант досліді	Приріст пагонів		Площа листової поверхні		
	середній, см	сумарний, м	м ² /дер.	тис. м ² /га	% до контролю
Голден Делішес клон Б					
Вільноростучий куц – контроль	32,5	13,3	7,3	18,3	100,0
Струнке веретено	32,3	12,9	7,5	18,8	102,7
Елстар					
Вільноростучий куц – контроль	34,7	20,7	8,7	21,8	100,0
Струнке веретено	36,0	21,3	8,5	21,3	97,7
Вільмута					
Вільноростучий куц – контроль	38,6	19,9	9,4	23,5	100,0
Струнке веретено	36,7	18,3	8,5	21,3	90,6
Гала					
Вільноростучий куц – контроль	35,3	15,6	7,3	18,3	100,0
Струнке веретено	37,2	16,0	7,8	19,5	107,1
НІР₀₅ (спосіб формування крони)	Fф<Fт	Fф<Fт			
НІР₀₅ (сорт)	1,9	1,5			

У «плітному» саду дерева досліджуваних сортів зацвіли вже в перший рік. Однак через несвоєчасність отримання садивного матеріалу та закладку насадження із запізненням (лише наприкінці травня), цвітіння спостерігалось в червні за надзвичайно сухої та жаркої погоди, тому зав'язалися тільки поодинокі плоди.

У наступному, 1996 р. очікували перший урожай. Незважаючи на слабе

цвітіння дерев майже всіх сортів, сформована кількість генеративних бруньок за сприятливих погодних умов квітування, запилення, утворення зав'язі та подальший нормальний ріст плодів мали б забезпечити задовільну врожайність молодих дерев (у межах 10-30 плод./дер.). Однак сильний град, який пройшов 17 травня, практично знищив молоду, ще недостатньо сформовану зав'язь і пошкодив листки й кору на гілках. На деревах знову залишилися тільки поодинокі плоди, дуже пошкоджені градобоем. Отже, перший урожай у досліді було одержано лише в 1997 р., тобто на третій рік від садіння. При цьому врожайність сортів Голден Делішес клон Б і Гала коливалася по варіантах у межах 18,2 і 21,7 та 21,0 і 22,0 т/га відповідно. В Елстара та Вільмути цей показник був значно нижчим (9,5 і 3,7 т/га відповідно), причому, як свідчать дані математичної обробки, істотної різниці щодо врожайності між варіантами не спостерігалось. Водночас відмічається достовірна різниця за цим показником залежно від сортових особливостей.

На фоні сприятливих погодних умов і достатньо високого рівня агротехніки в 1998 р. одержано високий урожай по всіх досліджуваних сортах. Так, середня врожайність садів, дерева яких формували у вигляді стрункого веретена, склала, т/га: Голден Делішес клон Б – 51,0, Гала – 43,2, Елстар – 35,5 і Вільмута – 24,7. При формуванні крони у вигляді вільноростучого куца було досягнуто такої або дещо нижчої середньої врожайності, яка становила відповідно по сортах 42,5; 37,2; 29,7 і 23,7 т/га. Достовірної різниці щодо врожайності між варіантами досліді, як і в попередньому році, не відмічено. В 1999 р. зниження температури повітря 7-9 травня (до -5...-7 °С) призвело до повної загибелі квіток і зав'язі. В наступному, 2000 р. одержано врожай, найбільший за всі роки спостережень. Середня врожайність сортів Голден Делішес клон Б і Гала складала по варіантах 80,5 і 81,2 та 62,2 і 63,0 т/га відповідно. Трохи нижчим, але теж досить високим був цей показник у Вільмути і Елстара (відповідно 44,7 і 58,0 та 36,2 і 33,0 т/га по варіантах). В цілому за перший чотирирічний період плодоношення найвищу продуктивність зафіксовано в насадженнях сортів Голден Делішес клон Б і Гала (в межах 30,4-38,2 т/га) по варіантах (табл. 2). Дерев Елстара та Вільмути за цей час виявилися майже вдвічі менш продуктивними в порівнянні з іншими сортами. Однак, як свідчать дані математичної обробки, істотної різниці щодо врожайності залежно від способів формування крон як за період досліджень, так і в цілому за 14 років плодоношення не спостерігалось. Водночас відмічено достовірну різницю за цим показником залежно від особливостей сортів. Найбільш продуктивними на початку плодоношення та протягом усього періоду досліджень виявилися Голден Делішес клон Б та Гала. Їх сумарна врожайність за 1997-2010 рр. склала 328,3-382,1, а Вільмути і Елстара – від 220,6 до 287,4 т/га.

Слід зазначити, що після одержання у 2000 р. дуже високого врожаю по всіх сортах, які вивчалися, надалі виявилася періодичність плодоношення, що збереглася протягом усього подальшого періоду вивчення. Так, наступного року врожайність Гали, Голден Делішеса клон Б, Вільмути і Елстара в середньому по варіантах становила тільки 4,9; 7,4; 9,2 і 16,8 т/га відповідно.

Низький середній рівень продуктивності садів за два останні роки досліджень пояснюється відсутністю врожаю у 2009 р. через тривалі заморозки у квітні (з мінімальними температурами від -1 до -8 °С) на початку відокремлення суцвіть і прохолодною з опадами погодою під час цвітіння.

Наступного року (чотирнадцятий плодоношення) середня врожайність у дослідному насадженні по варіантах досліді знаходилася в межах 18,6-23,0 т/га в сортів Гала, Голден Делішес клон Б і Вільмута і значно нижчою (на рівні

2. Урожайність дерев яблуні при різних способах формування крони в насадженні «голландського типу», т/га

Варіант досліду	В середньому за дво- і чотирирічні цикли плодоношення				У середньому за 1997-2010 рр.	У середньому за роки з урожаєм	В сумі за 1997-2010 рр.	
	1997-2000	2001-2004	2005-2008	2009-2010			т/га	% до контролю
Голден Делішес клон Б								
Вільноростучий кущ – контроль	35,5	32,9	19,2	11,4	26,7	31,1	373,2	100,0
Струнке веретено	38,2	29,8	22,0	10,7	27,3	31,8	382,1	102,4
Елстар								
Вільноростучий кущ – контроль	18,1	20,3	14,5	4,2	15,7	18,4	220,6	100,0
Струнке веретено	20,3	22,3	16,2	3,6	17,3	20,2	242,8	110,0
Вільмута								
Вільноростучий кущ – контроль	18,1	24,6	16,4	11,4	18,4	21,5	257,8	100,0
Струнке веретено	21,6	29,7	14,7	11,6	20,5	23,9	287,4	111,7
Гала								
Вільноростучий кущ – контроль	30,4	27,4	19,8	8,9	23,4	27,3	328,3	100,0
Струнке веретено	31,8	27,1	19,8	9,7	23,9	27,9	334,5	101,9
НІР₀₅ (спосіб формування крони)	Fф<Fт	Fф<Fт	Fф<Fт	Fф<Fт	Fф<Fт	Fф<Fт		
НІР₀₅ (сорт)	3,1	2,9	2,2	1,7	2,0	2,6		

7,8 т/га) була в Елстара. Останній за комплексом показників і в першу чергу внаслідок невисокої врожайності виявився неперспективним і в умовах Правобережного Лісо-stepу України в аналогічному саду «голландського типу» [9].

Щодо середньої маси плодів, то як за окремі роки, так і в середньому за весь період плодоношення значної різниці між варіантами досліду не встановлено. На контролі вона складала, г: Голден Делішес клон Б – 146, Елстар – 140, Вільмута – 185 і Гала – 151, а при формуванні стрункого веретена – 149, 137, 185 і 152 г відповідно (табл. 3). Протягом періоду досліджень плоди по всіх сортах відповідали вимогам стандарту на 90-98 %.

Економічний аналіз виробництва плодів за всі роки плодоношення показав, що формування крони у вигляді вільноростучого куща вимагає менше затрат праці на виробництво 1 ц плодів і на одиницю площі насаджень у порівнянні з «голландською» технологією (струнке веретено). Це пов'язано з тим, що вітчизняна технологія не передбачає щорічного відхилення та підв'язування гілок у дерев до горизонтального положення, а також проведення зелених операцій у літній період. Внаслідок цього затрати праці в середньому за весь період плодоношення на варіанті «вільноростучий кущ» у середньому по досліджуваних сортах становили 1263 люд.-год. на 1 га саду і 6,5 люд.-год. на 1 ц плодів, а при формуванні стрункого веретена – 1374 і 6,7 люд.-год. відповідно. При цьому рівень рентабельності виробництва у варіанті з вільноростучим кущем складав 72,5 % проти 68,5 за «голландською» системою.

3. Маса плодів яблуні при різних способах формування крони, г

Варіант досліджу	В середньому за дво- і чотирирічні цикли плодоношення				В середньому за 1997-2010 рр.	
	1997-2000	2001-2004	2005-2008	2009-2010	г	% до контролю
Голден Делішес клон Б						
Вільноростучий кущ – контроль	139	147	163	121	146	100,0
Струнке веретено	140	144	174	118	149	102,1
Елстар						
Вільноростучий кущ – контроль	137	156	125	141	140	100,0
Струнке веретено	135	148	127	135	137	97,1
Вільмута						
Вільноростучий кущ – контроль	172	182	201	170	185	100,0
Струнке веретено	175	179	202	169	185	100,0
Гала						
Вільноростучий кущ – контроль	158	162	157	98	151	100,0
Струнке веретено	155	159	152	110	152	100,5
НІР₀₅ (спосіб формування крони)	Fф<Fт	Fф<Fт	Fф<Fт	Fф<Fт	Fф<Fт	
НІР₀₅ (сорт)	2,6	3,9	2,9	4,1	3,3	

Висновки. В результаті досліджень встановлено, що формування малооб'ємної крони у вигляді вільноростучого куща (контроль) і стрункого веретена справляли майже однаковий вплив на основні ростові процеси дерев яблуні та продуктивність насаджень як в окремі роки, так і за весь 16-річний період спостережень. Водночас через необхідність проведення щорічного відхилення та підв'язування гілок до горизонтального положення, а також здійснення інших зелених операцій улітку при формуванні стрункого веретена так звана «голландська» система виявилася більш трудомісткою та економічно менш ефективною в порівнянні з вітчизняною. Тому в інтенсивних садах яблуні, розташованих на півдні України, формувати й обрізувати дерева рекомендується за системою вільноростучого куща.

Водночас доведено, що насадження «голландського типу», закладене за схемою 4x1 м садивним матеріалом категорії кніп-баум на підщепі М. 9 (Т337), при належному агротехнічному догляді здатне навіть на 14-й рік плодоношення забезпечувати досить високий урожай (на рівні 18,6-23,0 т/га). В цілому за весь період досліджень сумарна врожайність садів сортів Гала, Голден Делішес клон Б та Вільмута становила від 245,6 до 352,9 т/га, децю нижче – в Елстара (220,6 і 242,8 т/га по варіантах досліджу).

Список використаної літератури

1. Гончарук В. Я. Створимо «європейську» технологію виробництва плодів / В. Я. Гончарук, С. А. Шевченко // Новини садівництва. – 1996. – № 1-4 (11). – С. 21-24.
2. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта (С основами статистической обработки результатов исследований). – 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Агропромиздат, 1985. – 351 с.

3. Касьяненко А. И. Культура карликовых плодовых деревьев / А. И. Касьяненко. – М.: Сельхозгиз, 1956. – 263 с.
4. Клочко П. В. 100 тонн яблук з гектара – реальність на півдні України / П. В. Клочко // Новини садівництва. – 1998. – № 3-4 (18-19). – С. 11-13.
5. Клочко П. В. Інтенсивні технології вирощування плодів в умовах півдня України / П. В. Клочко // Садівництво. – 1998. – Вип. 47. – С. 150-155.
6. Кондратенко П. В. Методика економічної та енергетичної оцінки типів насаджень, сортів, інвестицій в основний капітал, інновацій та результатів технологічних досліджень у садівництві / [П. В. Кондратенко, М. О. Бублик, О. М. Шестоपाल та ін.]. – Вид. друге, з допов. та змінами. – К., 2006. – 140 с.
7. Кондратенко П. В. Методика проведення польових досліджень з плодовими культурами / П. В. Кондратенко, М. О. Бублик. – К.: Аграрна наука, 1996. – 95 с.
8. Мельник О. В. Характеристика садивного матеріалу голландського виробництва і стан дослідно-показових садів / О. В. Мельник, В. С. Цирта, С. Ю. Пермякова, Р. В. Нагорний, В. О. Осадчий // Новини садівництва. – 1996. – № 1-4 (11). – С. 30-35.
9. Пермякова С. Ю. Продуктивність інтродукованих сортів яблуні / С. Ю. Пермякова // Новини садівництва. – 2003. – № 1 (39). – С. 28-31.
10. Програма і методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур / [Лобанов Г. А., Морозова Т. В., Овсянников А. С. и др.; под общ. ред. Г. А. Лобанова]. – Мичуринск, 1973. – 495 с.
11. Сенин В. И. Новое в интенсивном садоводстве / В. И. Сенин, А. Ф. Ковалева. – Днепропетровск: Проминь, 1984. – 232 с.
12. Татаринов А. Н. Питомник плодовых и ягодных культур / А. Н. Татаринов, В. Ф. Зуев. – М.: Россельхозиздат, 1984. – 270 с.
13. Хайде А. Стан і напрямки розвитку садівництва Голландії / А. Хайде, П. Хіллебрандт // Новини садівництва. – 1996. – № 1-4 (11). – С. 25-29.

AGROECONOMIC EVALUATION OF TWO SYSTEMS OF APPLE (*MALUS DOMESTICA BORKH.*) TREES SMALL-VOLUME CROWN FORMATION IN THE ORCHARD OF THE "DUTCH TYPE"

O. B. RASTORGUYEV, PhD, Deputy Director

M. F. Sydorenko Melitopol' Research Station of Fruit Growing

of the Institute of Horticulture, NAAS of Ukraine,

72311, Melitopol', 99 Vakulenchuk St., e-mail: iosuaan@zp.ukrtel.net

The author presents the results of the comparative evaluation of two methods of the apple tree small-volume crown formation (freely growing bush and slender spindle) concerning main indexes of the tree growth, orchard productivity, and economic effectiveness of fruit growing in the South of Ukraine. The investigations have shown that these methods influenced almost equally the growth processes both in separate years and in the total 16 years research. However, the formation of the spindle tree crowns was more time-consuming and less economically efficient as compared to the freely growing bush.

Key words: apple, crown shape, growth, yield, mass of fruits, economic efficiency.

АГРОЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ДВУХ СИСТЕМ ФОРМИРОВАНИЯ МАЛООБЪЁМНОЙ КРОНЫ ДЕРЕВЬЕВ ЯБЛОНИ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) В САДУ «ГОЛЛАНДСКОГО ТИПА»

А. Б. РАСТОРГУЕВ, кандидат с.-х. наук, заместитель директора
Мелитопольская опытная станция садоводства
имени М. Ф. Сидоренко ИС НААН Украины,
72311, Мелитополь, ул. Вакуленчука, 99, e-mail: iosuaan@zp.ukrtel.net

Представлены результаты сравнительной оценки двух способов формирования малообъемной кроны яблони (свободнорастущий куст и стройное веретено) по основным показателям роста деревьев, продуктивности насаждений и экономической эффективности производства плодов в условиях юга Украины. Установлено, что исследуемые способы почти одинаково влияли на ростовые процессы растений и продуктивность садов как в отдельные годы, так и за весь 16-летний период наблюдений. Однако формирование кроны в виде стройного веретена оказалось более трудоемким и экономически менее эффективным по сравнению со свободнорастущим кустом.

Ключевые слова: яблоня, форма кроны, рост, урожайность, масса плодов, экономическая эффективность.

Одержано редколлегією 04.06.15

ISSN 0558-1125

УДК 631.542.3:634.1:631.559/634.23(477.7)

ВПЛИВ ФОРМИ КРОНИ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ДЕРЕВ ЧЕРЕШНІ (*CERASUS AVIUM* MOENCH.) У ПІВДЕННОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ

Т. М. БАРАБАШ, науковий співробітник
Мелітопольська дослідна станція садівництва (МДСС)
імені М. Ф. Сидоренка ІС НААН України,
72311, Мелітополь, вул. Вакуленчука, 99, e-mail: iosuaan@zp.ukrtel.net

Продуктивність садів черешні в умовах південного Степу України у значній мірі визначається погодними умовами, біологічними особливостями сортів, формою кроны та закладанням і збереженістю генеративних бруньок. В результаті багаторічних досліджень встановлено, що дерева трьох сортів цієї культури, що вивчалися, щеплені на сіянцях магалевки, з кущоподібною формою кроны у 2 рази активніше обростають букетними гілочками в порівнянні з традиційною розріджено-ярусною. Як наслідок скорочується на два роки тривалість їх вступу у плодоношення, а продуктивність насаджень зростає в 1,8 рази. Це підтверджується сильною кореляційною залежністю ($r = 0,893 \pm 0,0011$) та більшим питомим